

УДК 657.4

Побережець О.В.
Кравченко В.І.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ

У статті розглянуто методичні основи обліку кредиторської заборгованості, зокрема розрахунки з постачальниками і підрядниками. Визначена важливість ведення ефективної системи обліку кредиторської заборгованості, як складової частини облікової політики. Запропоновано основний метод ведення обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками та шляхи удосконалення аналітичного та синтетичного обліку на підприємстві.

Ключові слова: постачальник, облік, кредиторська заборгованість, підрядник, зобов'язання, розрахункова дисципліна.

Постановка проблеми. Початок ХХІ ст. ознаменувався прискоренням процесу відтворення та як наслідок зростання обсягу господарських операцій. В результаті, з розвитком ринкових відносин суб'єкти підприємницької діяльності все частіше використовують відстрочку платежу при купівлі матеріальних і нематеріальних цінностей. Це призводить до виникнення кредиторської та дебіторської заборгованості, що потребує якісної оцінки діяльності підприємства, а саме підвищення фінансової та розрахункової дисципліни.

Як наслідок, збільшення контрагентів у вітчизняних підприємств потребує детальнішого обліку по кожному з них, оскільки це пов'язано з ризиком виникнення простроченої кредиторської заборгованості.

Аналіз досліджень і публікацій. Сьогодні особливої актуальності набуває питання визначення методики оцінки зобов'язань і заборгованості та їх тлумачення у науковій літературі. Розгляд питань щодо ведення обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками були висвітлені науковцями: Ф. Бутенцем, А. Барановською, Г. Вла- скоком, В. Жуковською, А. Козоріз, О. Кравченко,

Є. Масленниковим, М. Чумаченко, В. Шевчуком, О. Шевчуком, О. Шапошніковою й ін. Ці наукові праці дають змогу визначити теоретичні та практичні аспекти обліку та оцінити значимість дослідження розрахунків з постачальниками та підрядниками в діяльності підприємства.

Невирішені проблеми. Сучасні умови господарювання вимагають від управлінського персоналу прискорення процесу прийняття рішень, що ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку. Так перед обліком постає завдання не лише вчасно надавати дані про кредиторську заборгованість, а й структурувати, групувати її за строком давності з кожним постачальником та підрядником. Перед обліком виникають й такі питання, що потребують більш детального розгляду: визначення фінансової суті зобов'язань, її відображення в фінансовій звітності, якість відображеної інформації. Досі залишаються дискусійними теоретичні засади, а саме трактування зобов'язань і заборгованості, а методика їх оцінки в обліку потребує удосконалення.

Мета статті. Метою статті є дослідження обліку кредиторської заборгованості перед постачальниками і підрядниками.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика визначення категорії зобов'язань за П(С)БО та МСБО

П(С)БО	МСБО
1. Поняття зобов'язань:	
Згідно з П(С)БО 11 забезпечення – це зобов'язання з невизначеною сумою або часом погашення на дату балансу.	У МСБО 37 забезпечення також визнаються зобов'язаннями з невизначеним строком або сумою, оскільки ці зобов'язання є теперішньою і ймовірно, що для його погашення буде потрібне вибуття ресурсів які втілюють у собі економічні вигоди.
2. Визначення зобов'язань:	
Згідно П(С)БО 11, зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду.	Згідно МСБО 37 забезпечення слід визнавати, якщо: суб'єкт господарювання має теперішню заборгованість (юридичну чи конструктивну) внаслідок минулої події; вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення заборгованості; можна достовірно оцінити суму заборгованості.
3. Оцінка зобов'язань:	
П(С)БО 11: довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їх теперішню вартість; Поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення; непередбачені зобов'язання відображаються на позабалансових рахунках підприємства за обліковою оцінкою.	МСБО 37: сума юридичних або конструктивних зобов'язань має бути найкращою оцінкою видатків, необхідних для погашення заборгованості на дату балансу.
4. Види зобов'язань	
– короткострокові позики; – поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; – короткострокові векселя виданні; – розрахунки з постачальниками та підрядниками; – розрахунки за податками та платежами; – розрахунки за страхування; – розрахунки з оплати праці.	– заборгованість за рахунками постачальників та підрядників та інша нараховані зобов'язання; – заборгованість за дивідендами; – нараховані податки, митні платежі, зобов'язання із соціального страхування; – поточна частина довгострокової заборгованості; – доходи майбутніх періодів.

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти. Для вирішення поставлених завдань застосовано такі загальнонаукові та спеціальні методи: системного та структурно-логічного аналізу; формалізації; методу аналогії, порівняння й ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розрахункові операції є складовою частиною обліку на підприємстві. Основну частину розрахункових операцій складають розрахунки з постачальниками та підрядниками.

В Україні на законодавчому рівні розрахунки з постачальниками та підрядниками визначено в П(С)БО 11 «Зобов'язання» [1]. Так ефективна організація обліку кредиторської заборгованості, а зокрема розрахунків з постачальниками та підрядниками, дозволить зменшити прострочки заборгованості із-за недоліків обліку. Так виконання своєчасної перевірки розрахунків з постачальниками та підрядниками, попередження прострочки кредиторської заборгованості має бути основою в організації їх обліку.

Методологічні основи ведення обліку зобов'язань визначені в Україні Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». В державах членах ЄС та США цей розділ обліку регламентується Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку (МСБО) 1 «Податки на прибуток», МСБО 10 «Непередбачені події», МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [2].

Для повноти розкриття сутті кредиторської заборгованості, потрібно охарактеризувати її поняття, види, методи оцінки та класифікацію визначення. Так порівняльна характеристика визначення категорії зобов'язань за П(С)БО та МСБО представлена в табл. 1.

Аналіз, поданий у таблиці 1, дає змогу оцінити відмінності підходів до визначення оцінки та видів зобов'язань. Так у П(С)БО 11 виділяють три групи оцінки зобов'язань: довгострокові, поточні та непередбачені, це дає змогу вести більш деталізований облік кредиторської заборгованості. МСБО 37 дає загальний підхід до оцінки зобов'язань. У П(С)БО види зобов'язань мають більш аналітичний характер, а у МСБО узагальнюючий. Так цей аналіз дає змогу дійти висновку, що визначення оцінки та видів зобов'язань є різними, хоча це та сама кредиторська заборгованість.

В процесі погашення зобов'язання, підприємство, як правило, передає ресурси, що втілюють у собі економічні вигоди, з метою задоволення претензій іншої сторони (контрагента).

Поточні зобов'язання погашаються за рахунок поточних активів. Так, погашення існуючого зобов'язання може здійснюватись: сплатою грошовими ресурсами; передаванням інших активів; наданням

послуг; заміною даного зобов'язання іншим; перетворенням зобов'язання на капітал.

В основному при розрахунках з постачальниками і підрядниками використовуються погашення у формі сплати грошових коштів. Сума, яка підлягає сплаті, визначається сторонами і вказується у договорі. При цьому більшість підприємств намагаються здійснювати ці розрахунки зі застосуваннями авансових платежів. Борг також може бути анульовано, коли боржник офіційно на законній підставі або за волевиявленням кредитора звільняється від прийнятих ним на себе зобов'язань. Анулювання боргу не призводить до зменшення ресурсів боржника, але збільшує прибуток підприємства і сприяє виникненню додаткових зобов'язань з його оподаткування [3-5].

Структуру аналітичного забезпечення управління розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємствах можна представити у вигляді схеми, наведеної на рис. 1.

Аналітичний облік повинен вестися в розрізі по кожному постачальнику та підряднику.

Сучасна діяльність підприємств України неможлива без укладання господарських договорів з контрагентами, що спонукає до виникнення кредиторської та дебіторської заборгованості. Так значну частку відстрочених короткострокових зобов'язань складають договори про поставку матеріальних цінностей та договори підряду. Це пов'язано з недостатньою забезпеченістю підприємства оборотними коштами, що спонукає до відстрочки платежу постачальникам та підрядникам до моменту реалізації кінцевого продукту чи послуги [6].

Головною передумовою виникнення розрахункових операцій з постачальниками і підрядниками вважається укладання договору, в результаті чого виникають юридичні права та зобов'язання. Для відображення юридичних зобов'язань, слід застосовувати позабалансовий рахунок 042 «Непередбачені зобов'язання» і примітки до фінансової звітності.

Рис. 1. Структура аналітичного забезпечення управління розрахунками з постачальниками та підрядниками

Після того як суб'єкти господарювання виконали взяті на себе зобов'язання і при наявності умов відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання», їх слід відображати на рахунках бухгалтерського обліку і балансі. Це дасть користувачеві фінансової звітності достовірні дані про стан боргів підприємства та рівень його платоспроможності.

В юридичній літературі виділяють подвійність сутності кредиторської заборгованості, а саме: 1) як частина майна вона може належати підприємству, як на правах володіння, так і на правах власності, чи умовно отриманих запозичених грошових коштів, або речей; 2) як предмет зобов'язальних правовідносин – це борги підприємства перед кредиторами, тобто особами, уповноваженими на витребування або стягнення від підприємства зазначеної частки грошей чи речей [7].

Правильна організація ведення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками повинна забезпечити [5; 7]:

- ефективний контроль за обліком розрахунків з постачальниками і підрядниками;

- вчасного виявлення прострочення кредиторської заборгованості.

Основними завданнями облікового процесу розрахунків з постачальниками і підрядниками є:

- узагальнення інформації в облікових регістрах про стан розрахунків з постачальниками і підрядниками та надання її внутрішнім та зовнішнім користувачам бухгалтерської звітності;

- моніторинг кредиторської заборгованості;

- контролювання форм розрахунків з постачальником та підрядником, які встановлені у договорах;

- зіставлення розрахунків з постачальником та підрядником в кінці звітного періоду.

У обліковому процесі розрахунків з постачальниками і підрядниками відображаються на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», який містить наступні субрахунки:

- 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;

- 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»;

- 633 «Розрахунки з членами промислово-фінансових груп».

Для сучасних підприємств цієї інформації не вистачає для якісного планування діяльності організації, а саме терміни та умови погашення цієї заборгованості. В. Власюк для полегшення ведення бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості за певними договорами пропонує встановити в плані рахунків допоміжний позабалансовий рахунок 13 «Кредиторська заборгованість» з відповідними до нього субрахунками [4]:

- 131 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав з вітчизняними постачальниками»;

- 132 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав з іноземними постачальниками»;

- 133 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, прострочена з вітчизняними постачальниками»;

- 134 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, прострочена з іноземними постачальниками».

Даний поділ є ефективним, але для більш ефективнішої організації обліку зобов'язань перед постачальниками і підрядниками є відкриття субрахунків другого порядку к синтетичному рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» (табл. 2).

Таблиця 2
Аналітичні рахунки для обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками

63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	
Субрахунок 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	Субрахунок 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»
Аналітичний рахунок 631.1 «Заборгованість перед вітчизняними постачальниками, термін сплати якої ще не настав»	Аналітичний рахунок 632.1 «Заборгованість перед іноземними постачальниками, термін сплати якої ще не настав»
Аналітичний рахунок 631.2 «Відстрочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками»	Аналітичний рахунок 632.2 «Відстрочена заборгованість перед іноземними постачальниками»
Аналітичний рахунок 631.3 «Прострочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками»	Аналітичний рахунок 632.3 «Прострочена заборгованість перед іноземними постачальниками»

Впровадження цих рахунків в облікову систему підприємства сприятиме контролю за кредиторською заборгованістю, термінами її сплати, що дасть змогу більш доцільно планувати розрахунки з постачальниками та підрядниками. Щодо заборгованості за надані послуги, то її доцільно акумулювати на субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

Висновки. Отже, для покращення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками розглянутий метод, який полягає в аналітичному обліку зобов'язань. Після виконання суб'єктами господарювання взятих на себе зобов'язань і за наявності умов відповідно до П(С)БО 11, їх слід відображати на рахунках бухгалтерського обліку та в балансі. Це забезпечить користувачів фінансової звітності достовірною та обґрунтованою інформацією про фінансові зобов'язання підприємства і рівень платоспроможності.

Для більш повного відображення фінансового стану підприємства доцільно доповнити Баланс (Звіт про фінансовий стан) інформацією про прострочену кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги.

Запропоноване вище має сприяти удосконаленню обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги та підвищенню ефективності організації розрахункової дисципліни на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_051
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік розрахунків з постачальниками та підрядниками [Текст] / Ф.Ф. Бутинець: доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с.

4. Власюк Г.В. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з поставальниками / Г.В. Власюк // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 5. – С. 40–44.
5. Maslennikov E.I. Strategic assessment of the financial sustainability of the industrial enterprise: [Електронний ресурс] / E.I. Maslennikov // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 6 (16). – С. 111–115. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/No6/111-115.pdf>.
6. Звітність підприємств: [навч. посібн. для студентів вищих навч. закл.] / С.В. Філіппова, Є.І. Масленніков, О.В. Побережець, С.О. Черкасова. – Одеса: Прес-кур'єр, 2015. – 188 с.
7. Масленніков Є.І. Теоретичні засади організації облікового процесу на промислових підприємствах / Є.І. Масленніков, Д.Д. Присакарь // Економіка. Фінанси. Право. – 2017. – № 2/2. – С. 49–52.

**Побережець О.В.
Кравченко В.И.**

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА РАСЧЕТОВ С ПОСТАВЩИКАМИ И ПОДРЯДЧИКАМИ

Резюме

В статье рассмотрены методологические основы учета кредиторской задолженности в частности расчеты с поставщиками и подрядчиками. Определена важность ведения эффективной системы учета кредиторской задолженности, как составной части учетной политики. Предложено основной метод ведения учета расчетов с поставщиками и подрядчиками и пути совершенствования аналитического и синтетического учета.

Ключевые слова: поставщик, учет, кредиторская задолженность, подрядчик, обязательства, расчетная дисциплина.

**Poberezhets O.V.
Kravchenko V.I.**

Odessa I.I. Mechnikov National University

IMPROVING THE PAYMENTS TO SUPPLIERS AND CONTRACTORS

Summary

In the article the methodological basis of accounts payable, including payments to suppliers and contractors. Determined importance of maintaining an effective system of accounts payable as part of the accounting policies. The basic method of accounting for payments to suppliers and contractors and ways to improve the analytical and synthetic accounting at the company.

Key words: suppliers, inventory, accounts payable, contractor, liabilities, settlement discipline.